

SECTION 1. THEORY AND HISTORY OF LAW AND STATE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-419-1-1>

THE PECULIARITIES OF STATE POWER IMPLEMENTATION BY THE GOVERNMENT INSTITUTIONS UNDER MARTIAL LAW

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ІНСТИТУТАМИ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Bashtannyk O. V.

*Candidate of Political Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of History and Political Theory
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Баштанник О. В.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри історії
та політичної теорії
Національний технічний університет
“Дніпровська політехніка”
м. Дніпро, Україна*

Актуальність дослідження теоретико-методологічних засад державного управління як цілеспрямованого впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів та відносин з метою досягнення цілей реалізації функцій держави через діяльність органів державної влади обумовлена проблематикою раціонального змісту інституціональних інтеракцій в системі державного управління. При цьому інституціональний контекст публічного управління обумовлений структурно-функціональною визначеністю державної влади та громадянського суспільства в умовах правового режиму воєнного стану і системних реформ. Особливої уваги заслуговує перебіг політико-управлінських процесів в умовах правового режиму воєнного стану, що є предметом окремих напрямів дослідницьких розробок.

Аналіз конструйованих нами координат інституційних інтеракцій щодо реалізації державної влади в системі публічного управління необхідно почати із дослідження особливостей трансформації між-інституційної взаємодії під час протидії збройній агресії російської федерації. Цей елемент координат є складовою реалізації інституційних інтеракцій, пов'язаних із застосуванням всіх необхідних нормативно-структурних інструментів для відсічі збройної агресії проти України як зовнішнього екзистенціального виклику. У перший день повномасштабного вторгнення РФ на територію України – 24 лютого 2022 р. –

Президентом України В. Зеленським було введено воєнний стан на всій території України строком на 30 діб [3]. У цьому нормативно-правовому акті також було визначено загальний механізм взаємодії військового командування, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування для забезпечення оборони України та захисту прав і свобод громадян під час дії воєнного стану. Окремо було конкретизовані невідкладні заходи, яких необхідно вжити Кабінету Міністрів України, іншим органам виконавчої влади як структурним елементам її системи для виконання положень правового режиму воєнного стану. Згодом дію воєнного стану було неодноразово продовжено – зважаючи на продовження існування загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, як зазначено у пункті 20 частини першої статті 106 Конституції України [2].

Необхідно зазначити, що вперше в історії незалежної України правовий режим воєнного стану було формалізовано у Законі України “Про правовий режим воєнного стану” № 389-VIII, у зв’язку із здійсненням збройної агресії російською федерацією у Донецькій та Луганській областях [6]. У вказаному Законі України чітко визначені особливості здійснення повноважень вже існуючими органами державної влади та органами місцевого самоврядування в умовах воєнного стану (наприклад, не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України), а також формування нових для правової системи України інституцій – військових адміністрацій як тимчасових державних органів реалізації державної влади в умовах особливого правового режиму. Окрім цього, 03 лютого 2015 р. було прийнято Закон України “Про військово-цивільні адміністрації” № 141-VIII, в якому визначається статус військово-цивільних адміністрацій як “тимчасових державних органів у селах, селищах, містах, районах та областях, що діють у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України (у разі їх утворення для виконання повноважень відповідних органів у районі проведення антитерористичної операції) або у складі Об’єднаного оперативного штабу Збройних Сил України (у разі їх утворення для виконання повноважень відповідних органів у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях) і призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі відсічі збройної агресії російської федерації, зокрема проведення антитерористичної операції” [4].

Поряд з цим, у зв'язку із введенням на території України правового режиму воєнного стану ускладнилася ситуація із функціонуванням усталених інститутів державної влади, зокрема 29 жовтня 2023 року мали би відбутися чергові вибори до Верховної Ради України, але оскільки згідно із Законом України Про затвердження Указу Президента України "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні" 27 липня 2023 року № 3275-ІХ, було продовжено строк дії воєнного стану в Україні з 18 серпня 2023 року ще на 90 діб, то цього не сталося і, як це не прикро, скоріше за все не станеться найближчим часом у зв'язку з продовженням бойових дій на території України [5]. З одного боку, ми не спостерігаємо в даному випадку порушення норм законодавства України, оскільки Виборчий кодекс чітко регламентує порядок функціонування відповідних органів державної влади на випадок введення воєнного стану: "У разі введення в Україні чи в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану виборчий процес загальнодержавних виборів та/або виборчий процес відповідних місцевих виборів, що відбуваються на цих територіях або їх частині, припиняється з дня набрання чинності відповідним указом Президента України. ... Рішення щодо призначення виборів, виборчий процес яких був припинений або не розпочався у зв'язку з введенням воєнного або надзвичайного стану, ухвалюється відповідним суб'єктом їх призначення не пізніше місяця з дня припинення або скасування воєнного або надзвичайного стану, а у разі якщо для проведення виборів законом не вимагається окремого рішення про їх призначення, про початок відповідного виборчого процесу оголошує Центральна виборча комісія не пізніше місяця з дня припинення або скасування воєнного або надзвичайного стану" [1]. Втім, непроведення виборів дає привід для поширення маніпулятивних тверджень країною-агресором та її посіпаками (а також проросійськи налаштованими політичними колами в США та Європі) щодо значної кризи демократії в Україні, хоча у більшості з них виборчий процес є скоріше імітацією формального порядку.

Таким чином можливо зауважити, що в сучасній Україні механізми публічного управління та адміністрування зазнають суттєвих трансформацій, що зумовлене функціонуванням особливого правового режиму державного управління в умовах воєнного стану. Утворюються нові для системи державного управління інституції реалізації державної влади – як, наприклад, військово-цивільні адміністрації, ускладнюється функціонування основоположних інститутів державного управління та політичної системи в цілому (через необхідність продовження терміну повноважень) – як це наразі відбувається із парламентом. В умовах воєнного стану в контексті ефективної реалізації державної влади виникає ряд додаткових обмежень, цілком

обґрунтованих з точки зору необхідності швидкого вирішення першочергових завдань оборони країни, і, певною мірою, переспрямування владних відносин в напрямі централізації їх безпосередньої реалізації. Для того, щоб аргументовано називатися правовою державою, необхідно сприяти захисту прав і свобод людини і громадянина в аспекті подолання негативного радянського спадку в державному управлінні, підтримання в цілому взаємодії держави та громадянського суспільства навіть в умовах воєнного стану.

Література:

1. Виборчий кодекс України : Кодекс України від 19.12.2019 р. № 396-IX : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
2. Конституція України : офіц. текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 10.02.2024).
4. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 р. № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
5. Про затвердження Указу Президента України "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні" : Закон України від 27.07.2023 р. № 3275-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3275-20#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.02.2024).